

A86/08

23 januari 1986

POLITIEKE TOP OOST-EUROPA KOMT IN BEWEGING
IV. KADAR PROBEERT TIJD TE WINNEN

De laatste belangrijke wijzigingen in de politieke top van Hongarije vonden plaats tijdens het 13e congres van de Hongaarse Socialistische Arbeiderspartij (HSAP), vorig jaar maart. De mutaties stonden toen in het teken van de strijd tussen voor- en tegenstanders van economische hervormingen, een strijd die nu, bijna een jaar later, nog steeds niet beslist is en steeds meer samen lijkt te gaan vallen met de strijd over de opvolging van de oude partijleider Janos KADAR. Intussen hult Moskou zich nog steeds in nevelen wanneer het gaat om het geven van een oordeel over het Hongaarse hervormingsmodel.

POLITIEKE TOP OOST-EUROPA KOMT IN BEWEGING
IV. KADAR PROBEERT TIJD TE WINNEN

Het 13e congres van de Hongaarse communistische partij, dat van 25 tot 28 maart van het vorig jaar werd gehouden, werd geheel beheerst door de machtsstrijd tussen conservatieven en hervormingsgezinden. Waarnemers meenden uit de ingrijpende personele wijzigingen in het Politbureau en het CC-secretariaat te kunnen opmaken, dat de positie van het conservatieve blok tijdens het congres aanmerkelijk versterkt was. Met name de verkiezing van de relatief jonge en conservatieve Karoly GROSZ en Janos BEREZ in respectievelijk het Politbureau en het CC-secretariaat, zou een verzwakking inhouden van de positie van de hervormingsgezinde "kadaristen". Ook de politieke comeback van de dogmatische Sandor GASPAR als vakbondschef zou toe te schrijven zijn aan de groeiende invloed van de "orthodoxen".*

De voorstanders van de economische hervormingen (ook wel aangeduid als "Nieuw Economisch Mechanisme", NEM), steunen vooralsnog op het aanzien en de invloed van KADAR. Om de bejaarde partijleider (73) enigszins te ontlasten werd de functie van plaatsvervangend secretaris-generaal gecreeerd, waarvoor de KADAR-getrouwe Karoly NEMETH werd aangewezen. Het is onzeker of NEMETH, via deze voor Oost-Europa unieke constructie, ook is voorbestemd als opvolger van KADAR. Algemeen worden de kansen van de dikwijls als "kleurloos" aangeduide NEMETH niet al te hoog ingeschat. Dat de opvolging van KADAR, die in het verleden herhaaldelijk te kennen heeft gegeven zich het liefst terug te trekken uit het actieve politieke leven, nog steeds geen beslag heeft gekregen, houdt waarschijnlijk verband met de nog steeds heersende politieke strijd tussen voor- en tegenstanders van het NEM. De keuze van een nieuwe partijleider hangt immers ten nauwste samen met de keuze voor of tegen het hervormingsbeleid .

Hongarije na het partijcongres

De snelle achteruitgang in de tot voor kort nog zo florerende Hongaarse economie heeft sedert het laatste partijcongres de discussie over het economisch beleid alleen nog maar verscherpt. Tegenstanders van de hervormingen vinden dat de marktgerichte economische politiek veel te ver gaat of op zijn minst dat de invoering van de hervormingen te snel geschiedt. Voorstanders daarentegen beklagen zich erover dat het hervormingsbeleid op diverse niveaus te weinig ondersteuning ondervindt, en daardoor niet het beoogde effect kan sorteren. In een toespraak tijdens een in januari gehouden congres over "Partij en democratie" constateerde NEMETH een aarzeling bij partijleden om de partijpolitiek actief te steunen, hetwelk volgens hem moeilijkheden veroorzaakte bij de doorvoering van hervormingsmaatregelen. Om de partijleden beter te overtuigen van het nut van de maatregelen zouden zij volgens NEMETH meer betrokken moeten worden bij de besluitvorming.

Ook de juni vorig jaar op basis van een nieuwe kieswet gehouden parlamentsverkiezingen passen in het streven van partij en regering, om, onder druk van tegenvallende economische ontwikkelingen, de bevolking althans het gevoel te geven meer betrokken te worden bij het beleid.**

-----
*Zie FOCUS B85/03 Belangrijke mutaties in Hongaarse vakbondstop

**Zie FOCUS A85/29 Democratische verkiezingen in Hongarije?

Tegen de achtergrond van het verzet tegen zijn hervormingsbeleid, is het begrijpelijk dat KADAR het roer nog niet uit handen wenst te geven. Het lijkt erop dat hij met NEMETH aan zijn zijde een vacuum gecreeerd heeft, dat de huidige patstelling in de politieke top in stand houdt. Sedert het congres zijn er dan ook nog geen ingrijpende mutaties geweest. Alleen het plotselinge overlijden van minister van Defensie Istvan OLAH op 15 december jl. maakte een regeringswijziging noodzakelijk. Daar waar in de DDR 48 uur nodig was voor het benoemen van een opvolger van de overleden minister van Defensie, werd in Hongarije pas na twee weken van beraadslagingen een nieuwe man gekozen. Het lijkt aannemelijk dat de verdeeldheid in de politieke top er mede debet aan geweest is dat deze benoeming zolang op zich liet wachten. Tegen de verwachting in werd overigens geen carrière-militair benoemd, maar een partij-politieke man, Ferenc KARPATIE.

Door de kwestie van zijn opvolging voor onbepaalde tijd voor zich uit te schuiven, probeert KADAR waarschijnlijk de tijd in zijn voordeel te laten werken, in de hoop dat op wat langere termijn de resultaten van zijn beleid zichtbaar worden en de critici ongelijk krijgen. Vooralsnog ziet het er echter niet naar uit dat de patstelling spoedig opgeheven zal worden, ook al omdat Moskou nog steeds een afwachtende houding aanneemt.

De Sovjets en hun houding tegenover Hongarije

De leider van de Sovjet-delegatie op het Hongaarse partijcongres, Grigori ROMANOV, betuigde destijds in voorzichtige bewoordingen zijn instemming met het Hongaarse hervormingsmodel. Omdat deze rivaal van GORBACHEV spoedig daarna van het politieke toneel is verdwenen, bleven de Hongaren in het ongewisse in hoeverre ROMANOV de visie van het nieuwe Sovjet-regime verwoord had.

Vandaar dat in Boedapest met veel spanning gekeken werd naar het bezoek dat partijleider KADAR op 24 september jl. bracht aan Moskou. Mogelijk tot teleurstelling van de "kadaristen" kwamen de hervormingen in het officiële communiqué niet ter sprake, hetgeen erop duidt dat het GORBACHEV-bewind nog steeds niet verder wenst te gaan dan een voorzichtige, niet expliciet uitgesproken, erkenning van bepaalde aspecten van het NEM.

De enige echte aanwijzing dat GORBACHEV grosso modo het Hongaarse hervormingsbeleid gedooft, werd onlangs geleverd door het hoofd van het International Department van de HSAP, KOTAI, die als enige KADAR vergezelde op diens reis naar Moskou. In een recent interview gewaagde KOTAI namelijk van een positieve reactie van Moskou op het Hongaarse hervormingsbeleid. Het Kremlin lijkt daarmee KADAR de tijd te geven om te bewijzen dat het NEM op lange termijn vruchten af kan werpen.

Deze speelruimte kent echter bepaalde grenzen. Herhaaldelijk is van Sovjetrussische zijde inmiddels aangedrongen op nauwere economische banden van Hongarije met de USSR en de andere COMECON-partners. Ook zou Hongarije blijkens recente artikelen in de PRAVDA het belang van economische betrekkingen met het westen niet mogen overdrijven.

Op KADAR rust nu de taak om in zijn politieke nadagen aan te tonen dat hij met nieuwe hervormingen de stagnerende Hongaarse economie weer op gang te brengen. Hij moet daarbij niet alleen rekening houden met de kritische blik van Moskou, maar ook met de tegenwerking van de conservatieven in het Politburo en het CC-secretariaat van zijn eigen partij, die hun positie tijdens het laatste congres van de HSAP versterkt hebben.

Onder deze omstandigheden krijgt de Hongaarse partijleider in feite zijn laatste kans. Als hij er niet in slaagt om de economie van zijn land uit het dal te trekken, staan zowel het NEM als zijn eigen positie als secretaris-generaal ter discussie. In dat geval zullen ingrijpende wijzigingen in de politieke top van Hongarije onvermijdelijk zijn.